

AVRUPA BİRLİĞİ ÇERÇEVE PROGRAMLARI VE TÜRKİYE’NİN 6. ÇERÇEVE PROGRAMINDAKİ BAŞARIMI

DOÇ. DR. CEMİL ARIKAN

SABANCI ÜNİVERSİTESİ ARAŞTIRMA VE LİSANSÜSTÜ POLİTİKALAR (ALP) DİREKTÖRÜ

Avrupa Birliği (AB) Çerçeve Programları AB’nin bilimsel araştırma ve teknoloji geliştirme kapasitesini artırmak, bu yolla sosyal ve ekonomik kalkınmayı sağlamak hedefiyle 1984 yılında yürürlüğe girmiştir.

İlk beş Çerçeve Programı kapsamında yürütülen projelerin Avrupa düzeyinde faaliyetlerin bütünleşmesine beklenildiği ölçüde katkıda bulunamadığı, AB’nin Amerika Birleşik Devletleri ve Japonya’nın bilim ve teknoloji alanında kat ettiği yolun oldukça gerisinde kaldığı gözlemlenmiştir. Mart 2000’de yapılan Lizbon Zirvesi’nde Birliğin araştırma politikasını gözden geçirilerek, inovasyona dayalı bir kalkınma stratejisinin uygulanmasına karar verilmiştir.

ALTINCI ÇERÇEVE PROGRAMI

6.Çerçeve Programı (6.ÇP), Avrupa Komisyonu tarafından 2010 yılına kadar “rekabet gücü en yüksek bilgi temelli ekonomiyi oluşturmak, Ar-Ge harcamalarının GSMH’daki payını %3’e çıkartmak ve Avrupa vatandaşlarının refahını artırmak” olarak özetlenebilecek Lizbon Hedeflerine ulaşılmasında bir uygulama aracı olarak 2002 yılında yürürlüğe girmiştir. Bu kapsamda belirlenmiş öncelikli alanlar çerçevesinde; çok uluslu, çok disiplinli araştırma projelerini fonlamak suretiyle Avrupa sanayisinin ihtiyaç duyduğu bilimsel ve teknolojik temelleri güçlendirerek, rekabet gücünün artırılması planlamıştır.

6. ÇP’nin finansmanı diğer Çerçeve programlarında olduğu gibi AB’ye üye ülkelerin GSYİH’ları oranında ödedikleri katılım paylarından oluşan bir kaynağa dayanmaktadır. 16.3 milyar Euro’luk bütçeye sahip olan 6. ÇP’nin ilk proje teklif çağrıları Aralık 2002’de yapılmıştır. Program kapsamında araştırmacıların hareketliliği de dâhil olmak üzere pek çok alanda destek verilmiştir.

Proje tekliflerinin genellikle çok ortaklı olarak sunulması şartı mevcut olup, teklifler belli kriterler ışığında Komisyon tarafından belirlenmiş uzmanlarca değerlendirilmekte ve başarı durumuna göre sıralanmaktadır.

TÜRKİYE’NİN 6.ÇP DEKİ BAŞARIMI

Türkiye'nin, Altıncı Çerçeve Programına katılımı için, AB'ne ülkemiz açısından önemli bir meblağ sayılacak 190 milyon Euro gibi bir katkı payı ödemesi gerektiği için kamuoyunda yoğun şekilde tartışıldı ise de AB Çerçeve Programlarında yer alan ülkelerin bu süreçler içindeki deneyimleri de göz önüne alındığında; ülkemizin 6. ÇP'nda elde edeceği kazanımların uzun vadeli ve vazgeçilemez önemde olduğu konusunda fikir birliği oluşmuş ve AB 6. ÇP'na katılma kararı alınmıştır.

Ülkemizin Çerçeve Programlarındaki dört yıllık performansı değerlendirildiğinde, programa katılım sağlayan kuruluşlarımızın performansının her yıl artmakta olduğunu söylemek mümkündür. Başlangıçta %10,5 olan ülkemiz kuruluşlarının yer aldığı proje konsorsiyumlarının kabul oranı, son iki yılda %20,6'a çıkmıştır. Ülkemizin kuruluşlarının toplam kabul oranı %15 ile AB ortalamasıyla hemen hemen aynı düzeydedir.

Aşağıdaki tabloda AB25, Almanya ve Türkiye'nin 6.ÇP'ye katılımlarının nüfus ve tam zaman eşdeğer (TZE) araştırmacı sayısı temelinde kıyaslanması verilmektedir.

Ülke	(A) 6.ÇP Proje Tekliflerine Katılım ¹	(B) TZE Araştırmacı Sayısı ²	(C) Nüfus ³	1 Milyon Kişiyeye Düşen 6.ÇP Başvurusu	1000 Araştırmacıya düşen 6. ÇP Proje Tekliflerine Katılım
AB 25	177.139	2.047.499	459.488.400	386	86,5
Almanya	28.898	480.550	82.500.000	350	60
Türkiye	2.020	28.964	71.607.500	28	69

Tablodan görüleceği üzere Türkiye'nin 1 milyon kişiye düşen proje teklif sayısı Almanya'ya göre çok düşüktür (28'e 386). Öte yandan 1000 araştırmacı başına düşen proje teklif sayıları ise mukayese edilebilir düzeydedir (69'a 60). Bu rakamlarda bir kez daha Türkiye'nin Ar-Ge fonları yanında araştırmacı sayısını artırmasının ne kadar önemli olduğu görülmektedir.

Avrupa Komisyonu'nun 4 Kasım 2005 tarihinde yayınladığı ve Mayıs 2005 sonu itibarıyla sonuçları içeren "6.ÇP'de Başarı Oranları" raporuna göre, içinde ülkemiz katılımcılarının yer aldığı projelerden ülkemize düşen bütçe miktarı 43 milyon € olarak gerçekleşmiştir. TÜBİTAK AB 6.ÇP UKO verilerine göre bu rakamın 2005 sonu itibarıyla 50 milyon € seviyelerinde olduğu hesaplanmaktadır. 2006 yılı sonunda tamamlanacak olan AB 6. ÇP'nden ülkemize sağlanan toplam proje gelirlerinin 60 Milyon € seviyelerinde gerçekleşeceği tahminini yapabiliriz.

Türkiye 190 milyon € kaynak aktardığı proje havuzundan 60 milyon € (%32) fon temin etmektedir. İsrail'in çerçeve programına katıldığı ilk dönemde %50'nin altında, Portekiz'in ise %40'ın altında bir geri dönüş sağladığı düşünülecek olursa Türkiye'nin başarı durumunun da kabul edilebilir olduğu söylenebilir. Bu sürece geçte olsa TÜBİTAK'ın güçlü bir örgütlenmeye örgütlenme ile katılmasının önemli yararlar sağladığını söyleyebiliriz.

ÜNİVERSİTELERİN 6. ÇP BAŞARIMI

Çerçeve programları ile ilgili yapılan genel değerlendirmelerde üniversitelerin çerçeve programlarından %70 dolaylarında pay aldığı görülmektedir. Ülkemizde 2005 yılında yapılan bir değerlendirmede üniversitelerin 6. ÇP'de benzer bir pay alacağı tahmin edilmiştir. Bu tahminden yola çıkarak üniversitelerin 60 milyon Euro'nun %70'ini, yani yaklaşık 42 milyon Euro'luk pay alacakları söylenebilir. 6. ÇP'nden önemli pay alan üniversiteler: BİLKENT Üniversitesi, Boğaziçi

¹ Avrupa Komisyonu "Success Rates in FP6" konulu 4 Kasım 2005 tarihli Raporu

² OECD Main Science and Technology Indicators 2005

³ EUROSTAT

Üniversitesi, EGE Üniversitesi, İstanbul Teknik Üniversitesi, KOÇ Üniversitesi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi ve Sabancı Üniversitesi aşağıdaki tabloda belirtilen 151 proje ile 27 milyon Euro fon sağladıkları tespit edilmiştir. Bu tablo Türk üniversitelerinin kısa bir sürede başarılı olabileceklerinin bir göstergesi olarak algılanmalıdır.

Tablo 2: Bazı Üniversitelerimizin 6.ÇP Projeleri

	Proje Sayısı	Proje Bütçesi*	Öğretim Üyesi Sayısı**	100 Öğretim Üyesi başına Proje Sayısı	Öğretim Üyesi başına Proje Bütçesi
Sabancı Üniv.	19	3.383.254 €	129	14.7	26.227 €
BİLKENT	22	3.600.000 €	245	9	14.694 €
ODTÜ	47	10.461.935 €	862	5.5	12.137 €
KOÇ	7	973.158 €	108	6.5	9.011 €
Boğaziçi Üniv.	18	2.000.000 €	308	5.8	6.494 €
İTÜ	17	3.801.210 €	961	1.8	3.955 €
EGE Üniv.	22	2.817.758 €	1436	1.5	1.962 €
Toplam	151	27037315			

*Üniversite bütçesi

** YÖK web sitesi

BAŞARILI BİR ÖRNEK: SABANCI ÜNİVERSİTESİ

Çok yeni kurulmuş bir üniversite olmasına rağmen Sabancı Üniversitesi misyonu gereği bilgiyi toplumsal ve ekonomik değere dönüştürmek üzere örgütlenmiş ve bu bağlamda 6. ÇP'na katkı yapmak ve ortaklıklar kurmak üzere yoğun çalışmalar yürütmüştür. **19** proje ve 3,4 milyon Euro toplam bütçesi ile AB projelerinde ön sıralarda olmasının yanında öğretim üyesi başına en fazla fon sağlayan üniversite olmuştur.

Sabancı Üniversitesi ayrıca AB 6. Çerçeve Programı kapsamında Marie Curie(MC) Programından Türkiye'nin kazanmış olduğu 27 Projeden 9 tanesinin sahibi olmuş ve projelerden sağlanan fonlar ile ABD de yerleşik Türk araştırmacılarının ülkemize geri dönmeleri sağlanarak beyin göçünün ters yöne çevrilmesine katkıda bulunmuştur.

PEKİ YEDİNCİ ÇERÇEVE PROGRAMINA KATILIMDA NEREDEYİZ?

Avrupa Birliği 2007–2013 dönemini kapsayacak olan Yedinci Çerçeve Programı (7.ÇP) karar aşamasındadır. Şu ana kadar yapılan görüşmelerde ve Lizbon Kararlarının bir bölümünün uygulanabilirlikleri konusundaki sıkıntıları aşmakta özellikle inovasyon dayalı bir kalkınma stratejisinin öne çıkarılacağı ve destekleneceğinin ortaya çıkması ve Rekabet ve İnovasyon alanında ek bir çerçeve programının açıklanması Türkiye açısından her iki programa da katılımı kaçınılmaz hale getirmiştir. 6.ÇP nin katılım kararının çok geç alınmasının yarattığı sakıncalar göz önüne alındığında 7.ÇP ye ve Rekabet ve İnovasyon ÇP na katılım kararımızın en kısa zamanda verilmesi gerekmektedir.

Kaynaklar:

1. Avrupa Birliği Altıncı Çerçeve Programı Ulusal Koordinasyon Ofisi web sitesi (<http://www.fp6.org.tr>)
2. TÜBİTAK 7.ÇP Hazırlıkları ve Türkiye'nin 6.ÇP Performansı Raporu (30 Haziran 2006) (http://traccess.tubitak.gov.tr/fp6_yeni/Abcpb.aspx?tabId=70&grpId=19&aId=69)
3. TÜBİTAK AB 7. Çerçeve Programı Katılım Kuralları (http://traccess.tubitak.gov.tr/fp6_yeni/Abcpb.aspx?tabId=70&grpId=19&aId=69)
4. TÜBİTAK Türkiye'nin 6.ÇP'deki Durumuna İlişkin Deđerlendirme Raporu (8 Mart 2006) (http://traccess.tubitak.gov.tr/fp6_yeni/Abcpb.aspx?tabId=70&grpId=19&aId=69)